

Oude Gracht Groot Groen Goed

Foto Tom van Duuren

Iedere tweede zaterdag van de maand trekken stadsboswachters door de stad.

Op **9 november 2024** wandelden zij door de rijkdom van een 60 jaar jong groeiend monument. Lokaal publiek sloot aan bij de rondgang.

De wandeling begon bij de geknikte torens van het Cassandraplein.

Excursieverslag

Foto's Marieke Gisberts

Een bijzondere plaats om samen te komen, onder de Chinese mammoetbomen bij de geknikte torens. Deze boomsoort is in 1941 'herontdekt' in China. De soort was daarvoor alleen fossiel bekend. Vanaf toen zijn de bomen razendsnel over de hele wereld verspreid. De bomen hier staan nu misschien 50 jaar aan de Oude Gracht. Zij hebben rond 2010 als burens de geknikte torens gekregen. Als de groeiplaats van de bomen goed mag blijven, dan groeien deze bomen de geknikte torens van bijna 50 meter in hoogte voorbij. Dat gebeurt misschien wel binnen dertig jaar.

Groene pijl duidt op het topje van een Chinese mammoetboom

Foto van website Vesteda

Thema van de wandeling: **Aandacht voor dit langgerekte landschapselement in Eindhoven.** We hebben aandacht voor zaken die we heel gewoon vinden en dagelijks passeren en we zullen de bijzonderheid en de verworvenheid ervan ontdekken.

Zo kan de hoogbouw ook genieten van het groen van de Oude Gracht

Foto Martin van Rooij

Een grote groep belangstellenden nam deel aan de wandeling. Er waren ook bewoners bij die zich al ruim 40 jaar goed betrokken voelen bij het landschap van de Oude Gracht. Zo was er iemand die nog uitleg kon geven waarom ruim dertig jaar geleden een groep elzen het begaf. Onder de boomkronen was namelijk een baggerdepot ingericht. De bomen stierven van ademnood. Eén boom heeft de aanslag, weliswaar zwaar beschadigd, overleefd. Bij die boom kon het verhaal gedaan worden.

Op de voorgrond de Ginkgo biloba, dan een zwarte Els en aan de oever staan de Moerascypressen Foto Martin van Rooij

Menigeen stond versteld van de grote verscheidenheid aan boomsoorten. Terwijl men dikwijls onder de bomen door loopt.

Voor de woonwijken aan weerszijden is de Oude Gracht een geweldig fijne uitloop. Sinds de aanleg is middels bestemmingsplannen voorkomen dat langs de oevers hoogbouw gepleegd zou worden. De bomen zijn inmiddels de fase van jong volwassen ongeveer voorbij. De populieren zeker. Het resultaat van bestemmingsplan en bomengroei is dat de horizon voor de wandelaar bestaat uit boomkronen in plaats van uit gebouwen. Je waant je echt in een soort natuurgebied. Hoe cultureel het ook is aangelegd en geborgd.

Links de Moerascypres van de Mississippi en rechts de Chinese mammoetboom Foto Martin van Rooij

Onder de Moerascypresen door Foto Martin van Rooij

Bij de wandeling hebben we ook stil gestaan bij het voornemen van lieden om op pal in de flanken van de Oude Gracht een 14 etages hoog woongebouw te plaatsen. De bestemmingsplannen die laagbouw dicteren minachten of niet van toepassing achten.

14 etages

Voorgenomen bouw van een kerk en 43 zorgwoningen

En 80 woningen in het middeldure en dure segment

Rode stippellijn markeert de voorgenomen bouw aan de Orionstraat

Educatie over de groenstructuren. Eén van de vijf pijlers van het Groenbeleidsplan

De Jacobuskerk is er wel, maar je ziet hem niet, zoals bedoeld was

Voorbeeld van bewust toegepaste laagbouw aan de randen van de Oude Gracht Foto Martin van Rooij

Wilg op de voorgrond, Laciniata elzen aan de overzijde Foto Martin van Rooij

Grote peppels aan de oever Thomaslaan Foto Martin van Rooij

Een oude landweg kruist als wandelpad de Oude Gracht Foto's Martin van Rooij

Een oude landweg kruist als wandelpad de Oude Gracht Foto's Martin van Rooij

Japane esdoorn aan de Oude Gracht Foto Tom van Duuren

Wandelgids: Over het idee en het ontstaan van het landschap

Dan gaat het over ooit van toen en over nu en weer ooit, maar dan in de tijd die voor ons ligt.

Over toen Bauke Hüsken, cultuurhistoricus:

“De Oude Gracht

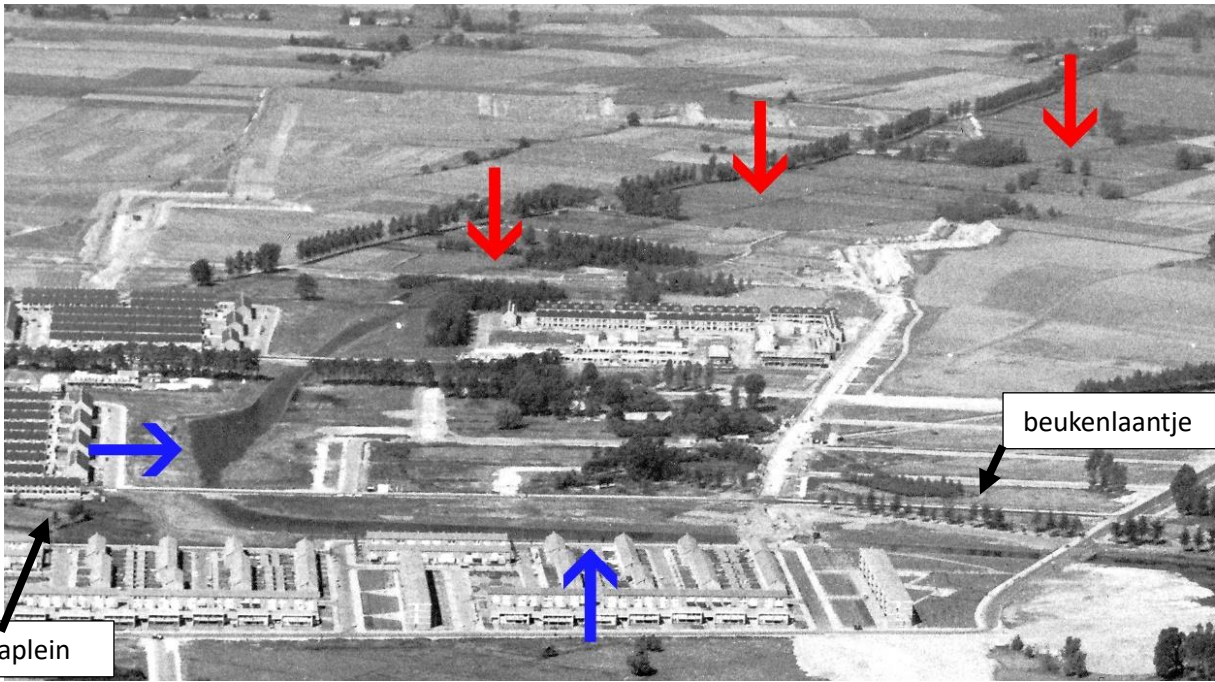
In het Eindhovense stadsdeel Woensel-Zuid vinden we de buurten Oude Gracht-West en -Oost. Deze buurten worden van elkaar gescheiden door een brede waterloop, genaamd de Oude Gracht. Onder de naam 'den Doden Grave' was de voorganger van deze waterloop al sinds 1488 bekend als grenssloot tussen Woensel en Eckart.

Oorspronkelijk was deze sloot een restant van een Dommelarm die deels verzand was. Het woord 'Grave' of 'Graaf' wijst op dit verzande deel van de Dommelarm dat waarschijnlijk vaker door mensenhanden werd uitgediept. Bij hoog water kon de Dode Graaf dan weer overtollig water afvoeren naar de Dommel. Het woord 'Dode' heeft in dit verband betrekking op het feit dat het water in de sloot het merendeel van het jaar stilstond.

Toen de buurten Oude Gracht-West en -Oost in 1960 werden aangelegd, heeft men de oude treksloot verbreed en uitgediept, waarna deze als lommerrijke waterpartij met de meer aantrekkelijke naam 'Oude Gracht' nieuw leven werd ingeblazen.”

Oude Gracht ca 1960, foto's collectie Bauke Hüsken

De waterloop onder in beeld is al vormgegeven tot een wijds water. Blauw is gereed en rood moet nog verbreed worden

We kijken hier naar de Nestorlaan.

Op de linkeroever staan dubbele rij peppels (zie ook foto pagina 8), rechteroever moerascypressen. Op het water staat het meisje. Zie volgende foto.

Een veelbelovende nieuwe wereld is gemaakt voor de mensen. De populieren op de achtergrond van deze mensen zie je op het volgende beeld in 2024, dus 55 jaar later.

Populieren aan de Thomaslaan Foto's Tom van Duuren

Aaibare en klimbare boom, vlak bij het winkel centrum.

Over het ontwerp

Wat kunnen we zeggen over het ontwerp van de jaren 60? Het was een tijd na de oorlog waar ook Nederland bij betrokken was. Het land werd weer opgebouwd. Voor ieder een goed huis. Wijken met alle voorzieningen. Wijken zo groot als parochies. De kerk zou een herdersrol vervullen. Een stad met wijken werd 'uitgerold' over het vochtige beekdal landschap. Bij de verzorgingsstaat die opgebouwd werd, was ook aandacht voor voldoende groen voor de mensen. Behalve de tuinen bij de huizen ook groene plantsoenen en groene linten naar het omliggende nog agrarische landschap.

Kenmerken van het ontwerp. We zien ruimten bij wijze van open grasvelden, zichtlijnen, soms strakke lijnen. Bomen die groeien op plekken die misschien schijnbaar willekeurig en natuurlijk geplaatst zijn, maar toch bewust veelal als driepoten, ankerpunten in het nieuwe landschap. De in 1941 ontdekte *Metasequoia glyptostroboides*, de Chinese mammoetboom werd ruim toegepast. Zo ook de moerascypres afkomstig van het landschap aan de Mississippi. Ook elzen, maar niet zozeer de gewone inheemse zwarte els, maar de voor ons meer bijzondere *Alnus incana* 'Laciniata' of *Alnus glutinosa* 'Laciniata'.

Els met ingesneden blad

Chinese mammoetboom

Moerascypres

Een veilig en overzichtelijk landschap. Door het landschap voeren wandelpaden waarover kleine rondjes gelopen kunnen worden of waarover een grotere tocht naar het Dommellandschap kan voeren.

Langs delen van het Oude Gracht landschap groeien ook inheemse bomen en struiken in een meer natuurlijke situatie.

Alle gebouwen grenzend aan het Oude Gracht landschap zijn zodanig gerangschikt dat de natuurbeleving voor de wandelaar groot mag zijn en niet sterk afgeleid door de aanwezigheid van gebouwen die uitsteken boven het groen. Langs de oostoever is vrijwel alle bouw uitgevoerd in laagbouw van één woonlaag. Langs de westoever staan huizen van twee woonlagen met een zolder. Gebouwen met een maatschappelijke functie hebben maximaal twee woonlagen.

Begin jaren 80 is een flatgebouw van 9 woonlagen geplaatst direct aan het water. Dit is bij de Orionstraat. Het gebouw staat net buiten de doorgaande zichtlijn over de Oude Gracht aan een ruim water.

In 1980 is een woongebouw vrij bruut aan het water geplaatst. Tussen winkelcentrum en Oude Gracht. Nu kun je het idee krijgen om er een oeverwaluwen wand voor te plaatsen.

Rechts van het flatgebouw, vervolgt het groene landschaplint richting de Dommel. Tussen de bomen is het blauwe boeiboord van de Jacobskerk zichtbaar. Als de bomen doorgroeien is ook dat niet meer te zien.

Over de biodiversiteitsagenda die nu ook nadrukkelijk een rol speelt.

Bij de aanleg had men waarschijnlijk vooral een recreatief doel voor ogen met het landschapslint. Een fijn, veilig groen landschap met bijzondere bomen van andere werelddelen. Wat een andere tijd. Vanaf de jaren 70-80 groeide het natuurbewustzijn, werd de natuurwaarde meer gewaardeerd. Vanaf die tijd werden natuurdoelen steeds meer geïntegreerd in het beheer van de Oude Gracht en haar oevers.

In het groenbeleidsplan 2016 – 2026 is de ambitie uitgesproken dat het landschapslint ook een ecologische verbindingszone zal zijn. Dat is het nu al en het kan meer ecologische betekenis krijgen wanneer er langs de route meer **V's** gerealiseerd zijn voor flora en fauna. In het natuurbeheer spreekt men nu van de **V's**. Voedsel, Veiligheid, Verplaatsing, Verblijf en als dat allemaal voor handen is dan ook de **V** van Voortplanting. Dus er moet wat te eten zijn. Dat moet veilig gegeten kunnen worden. Een nestje moet veilig zijn. De dieren en de planten moeten langs het lint kunnen trekken, zodat ze andere soortgenoten tegen komen en zo hun genetische rijkdom kunnen vergroten bij het voortplanten.

Bureau Ecologica heeft in 2011 in opdracht van de ecooog van Eindhoven een plan gemaakt hoe met enkele ingrepen en met aanpassing van het beheer de ecologie meer mogelijkheden krijgt. Aanpassing en ingrepen betekenen veranderingen. Deze dienen uitgelegd te worden aan de burger. Want het betekent dat de ruimte die de burger gewoon is verandert.

En wat doen die dode en halve bomen hier? Ziet er niet uit. Toch is het ecologisch gezien kapitaal. Hoe kunnen we dat zien?

Vanaf midden jaren 80 werd er niet meer gehooïd en werden alle velden als gazon geschoren. Vanaf ca 2011 worden niet meer alle grasvlakten als gazon geschoren maar blijven gedeelten het gehele groeiseizoen doorgroeien. Geleidelijk aan tot velden kruidenrijk grasland. Voor de insecten wereld en daarmee ook voor de vogelwereld betekent het een enorme meerwaarde aan voeding.

De meeste natuurwaarde zit in de oevers en de kleine bosjes. Eén bosje zou nog een oorspronkelijk bosje uit 1850 zijn. Dit bosje bevindt zich net ten zuiden van de Sterrenlaan aan de oostoever.

Voor de V van verplaatsing zijn er nog enkele tunnels voor zoogdieren gewenst onder de kruisende wegen.

Tips en pijnpunten ten aanzien van beheer

Misschien kunnen de accenten van natuur beheer en inrichting en cultuur beheer en inrichting nog duidelijker vormgegeven worden in het beheer.

Het verhaal van de realisatie van de ecologische verbindingszone en de voortgang met resultaten mag vast nog veel nadrukkelijker verteld worden. Door professionals en burgers.

Langgrasbeheer zou je altijd met passend gereedschap uitgevoerd willen zien. Bij natte bodemcondities met lichte machines en eigenlijk altijd met zo min mogelijk bodemverdichting.

Iedere boom waardeert met ieder jaar zijn groeiplaats op. Het blad dat de boom laat vallen wordt door bodemleven opgenomen en tot humus gemaakt. In het landschapselement Oude Gracht is voor veel bomen de ruimte uit te groeien tot een oude boom. Er mag best nu al de keuze gemaakt worden welke bomen potentieel heel oud kunnen worden. Bij deze bomen mag het beheer vooral gericht zijn op de bodemverbetering in plaats van op een gekuist beeld. Andere minder kansrijke bomen kunnen dan een glad gemaaide onder-vegetatie hebben, waar mensen kunnen genieten van het strakke beeld.

Zoals een boom haar blad verliest, zo verliest de mens afval. Maar dan anders. In onze verzorgingsstaat hebben we afvalbakken geplaatst langs de wandelpaden en direct naast de bankjes. Die afvalbakken moeten geleegd worden. Dat gebeurt met een autootje dat net breder is dan het wandelpad. Dit levert mistroostige beelden. Kunnen niet beter alle afvalbakken opgeruimd worden en deze besparing besteed worden aan afvallessen op school.

Vuilnisophalen laat nare sporen achter

Rijsporen van de prullenbakken leger ontsieren het park

Consequentie van een prullenbak

Meenemen met beelden van nu

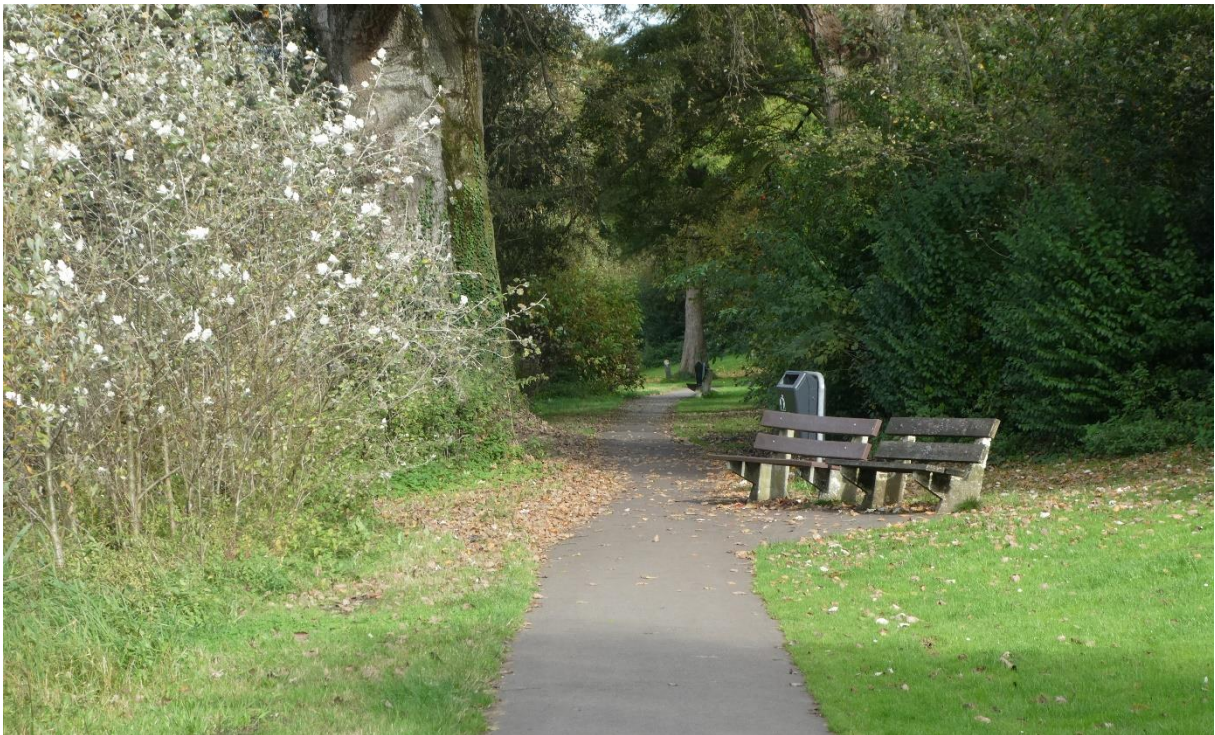
Wandelen onder inmiddels 60 jarige populieren. Onontbeerlijk is de afvalbak. Rare mensen.

Portie natuurlijkheid in de stad

Dergelijke 'driepoten' van boomgroepen zijn telkens weer ankerpunten in de ontwerpen.

Fris grijs van de abelen opslag aan de oever ontnemt het uitzicht. Zodra de oeervegetatie is afgezet, is er weer vrij zicht. Het landschap is nooit hetzelfde.

Stukje 'natuurlijkheid'.

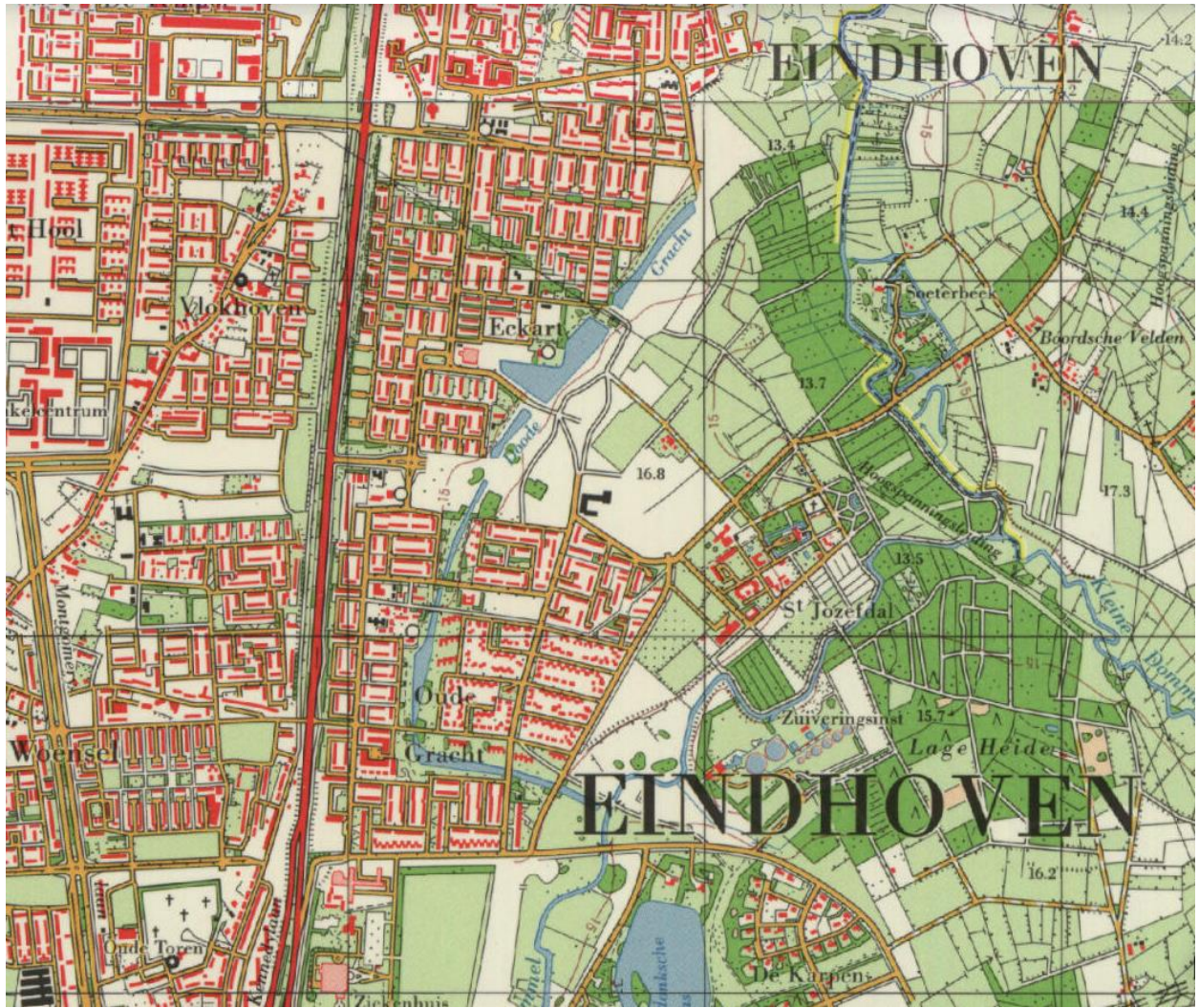

Het voordeel van in-rotting na snoei van een tak. Er kan een fijne holte ontstaan waar ooit een vleermuis in kan slapen.

Kaarten

Kaart 2023.

Stand 1974.

1950 een smalle sloot met de naam Doode gracht.

Een kaart om naar te turen. Kijk verder op topotijdreis.

Aantekeningen: